

Передумови розвитку дистанційної освіти у постіндустріальному суспільстві

Сьогодні активно збільшується потік нової інформації, і, отже, знань, отриманих у середній та вищій школі, для активної роботи в галузі нових інформаційних технологій і в питаннях економічного напрямку явно не вистачає. Постає дилема: як забезпечити постійну оновлюваність знань працівника протягом усього його життя, щоб не постраждали його економічна позиція, інтерес структури, де він працює, та держави. При виробленні такої системи потрібно врахувати специфіку сучасного постіндустріального світу.

У даній ситуації допомагає безперервна освіта. Розглянемо більш детально, в якому вигляді вона може реалізуватись.

1. *Денна освіта* (стаціонарна). Прийнятна для формування початкового рівня знань, але важко втілюється для працюючої людини.

2. *Заочна освіта*. На навчання витрачається фіксований час, згідно з навчальними планами, які не узгоджені з персональною зайнятістю студента.

3. *Екстернат*. Ця форма навчання стоїть осторонь від інших. Самотужки опрацювавши матеріал, студент на іспиті підтверджує свої знання і отримує документальне підтвердження.

4. *Дистанційна освіта*. Звернемось до праці В.В. Олійника «Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти і навчання», де дистанційна освіта визначена як «цілісний процес, який органічно включає процес навчання, виховання і розвитку особистості»¹.

В сучасному суспільстві вже сформовано і виділено групи людей, які потребують послуг у формі дистанційної освіти. Науковці варіативно групують ці категорії, а саме:

- учні старших класів, що бажають набути додаткових знань паралельно з навчанням у школі;
- особи, які готуються до вступу у вищі навчальні заклади і потребують поглиблення знань;
- люди, що не мають можливості навчатися з відривом від виробництва (часто в силу фінансової незабезпеченості);
- студенти, які бажають отримати паралельно ще одну освіту;
- мешканці географічно віддалених від освітянських центрів місцевостей;
- особи, які мають фізичні обмеження, що не дають змогу отримати традиційну освіту;
- військовослужбовці;
- ув'язнені;
- люди, що хочуть постійно підвищувати свій освітній рівень.

Дистанційна освіта була створена за вимоги інформаційного суспільства і має свої переваги.

По-перше, центр дистанційної освіти вимагає значно менших витрат, ніж традиційний ВНЗ або курсова підготовка. Ненсі Льюїс, генеральний менеджер Microsoft з навчання та сертифікації, вважає, що вартість мережевої освіти може бути вдвічі дешевша за звичайну, оскільки викладач може давати уроки, знаходячись у будь-якій точці земної кулі; та й особливого комп'ютерного обладнання при цьому не вимагається. По-друге, коли студент навчається за традиційною схемою, він зобов'язаний певну кількість годин проводити в аудиторіях. У цей час він не може працювати. Отже, альтернативна вартість такого навчання для людини є достатньо висока. Навчаючись за дистанційною освітою,

¹ Олійник В.В. Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти і навчання.— К.: ЩППО, 2001,— С.13.

студенти працюють вдома у зручний для них час та у власному режимі. Для тих, хто не може кинути роботу на період навчання, це велика перевага.

В отриманні освіти за дистанційною формою навчання зацікавлені й підприємці та працівники офісів бізнес-структур, що працюють в нечітко спланованому режимі, їм зручно отримувати необхідні знання за вільним графіком.

Опитування 1000 найбільших компаній (за списком журналу Fortune) показало, що 86% опитаних збираються реалізувати мультимедіа-навчання за допомогою Internet. Опановуючи матеріал за дистанційною формою, кожен може навчатися стільки часу, скільки особисто йому необхідно для опанування того чи іншого курсу, що дає можливість кожному вибирати доступний початковий рівень навчання і продовжувати його за індивідуальними планами. Дистанційна освіта дає змогу максимально диференційовано та індивідуально підходити до процесу навчання. Студенти можуть самі комбінувати предмети, створюючи собі виключно індивідуальні навчальні курси у варіативній частині. Викладач-т'ютор працює з кожним студентом окремо, крім колективних занять типу on-line семінарів та чатів.

У дистанційному навчанні мотив отримання знань, щоб зробити кар'єру, може бути зовсім не визначальним. Іншою причиною є зацікавленість тим чи іншим предметом. Адже за такою формою можна вивчати ряд курсів як хобі.

Дистанційна освіта дає змогу дорослим людям, що не змогли свого часу отримати належну освіту, позбутися комплексу неповноцінності і навіть у пенсійному віці підвищити свій освітній рівень і отримати диплом.

Наша освіта ще відстає від розвинених країн недостатністю технологічного забезпечення дистанційного навчання. Лише незначна кількість населення (5-10%) може користуватися на належному рівні комп'ютерною технікою та мережею Інтернету. Багато населених пунктів ще не мають доступу до глобальної мережі Інтернету. В Україні відсутня нормативно-правова база, які б регламентувала і забезпечувала діяльність навчальних закладів у напрямі впровадження дистанційної освіти.

Ще не вирішені такі питання, як складання іспитів у системі дистанційного навчання, адже законодавча база не дає можливості складати іспити без персональної присутності людини, що навчається, і, відповідно, не дає права на отримання документа про освіту.

Для дистанційної освіти важливо формувати у студента сильну мотивацію, оскільки для занять наодинці потрібні терпіння та завзятість, а також навички самостійної навчальної роботи. Відсутність активного спілкування під час індивідуальних занять з комп'ютером породжує комплекс залежності від техногенного віртуального світу й обов'язково має компенсуватися природним спілкуванням.

Сприймання великої кількості текстової інформації з екрана монітора призводить до перевантажень органів зору та підвищеної втомлюваності.

Дистанційна освіта в Україні знаходиться ще на стадії формування, а тому, як всяка нова система, вона має свої переваги і недоліки. Проте досягається поставлена мета — безперервне самовдосконалення.

З розвитком технічних, програмних та педагогічних засобів та технологій більшість недоліків системи буде усунено, оскільки вони впливають із недостатньої потужності програмного та апаратного забезпечення навчального процесу та недоліків сучасних методик навчання. Впевненість у цьому базується на тому факті, що жодна з галузей науки не стоїть на місці, а перебуває в постійному розвитку.

На сьогодні вже функціонує понад 500 державних та недержавних навчальних закладів та підрозділів післядипломної освіти, з яких близько 200 вищих навчальних закладів післядипломної освіти підпорядковано безпосередньо Міністерству освіти і науки України. Поряд з цим, 23 міністерства та відомства мають власну мережу закладів, серед яких найбільш значні — аграрна, промислова та транспортна галузі. Через систему

післядипломної освіти щорічно проходить 300 тис. фахівців, у т. ч. близько 30 тис. отримують вищу освіту різного освітньо-кваліфікаційного рівня з 58 спеціальностей.

Усуваються технічні та методичні бар'єри під час впровадження дистанційної освіти. Навчальні заклади дистанційної освіти ідуть до створення платформ дистанційного навчання двома шляхами:

1. Розробляють власні системи, використовуючи стандартне програмне забезпечення, яке не призначене в першу чергу для потреб дистанційного навчання на сучасному етапі розвитку цієї галузі: текстовий редактор, презентаційні програми з використанням аудіо та відео, бази даних, веб-сторінки.

2. Закупають універсальні комплексні рішення — веб-сервери, призначені суто для створення та розміщення дистанційних курсів. Такі сервери дають змогу здійснювати весь навчальний процес: дизайн курсу, планування та управління навчальним процесом, презентацію матеріалів, самостійну та групову роботу, спілкування, облік успішності та відвідування, тестування тощо. Прикладами таких комерційних платформ можуть бути Lotus Learning Space, WebCT, IntraLearn, Blackboard та ін.

Однак, яким би не був підхід до створення системи дистанційного навчання, всі ці проекти мають відповідати таким основним педагогіко-методологічним та технологічним умовам:

- дотримання принципів педагогіки співробітництва;
- використання комп'ютерних систем, здатних підтримувати індивідуальну, групову, курсову, університетську віртуальну пам'ять, колективні гіпертекстові інструменти, структури ігор, дискусій, автоматичну організацію та відслідковування різних аспектів навчального процесу;
- добір професорсько-викладацького складу, здатного використовувати техніку, технологію та виконувати свою роль відповідно до принципів інноваційного дистанційного навчання (носія функцій полегшення навчального процесу, керівника і лідера);
- використання Інтернету як середовища, в якому існуватиме віртуальна навчальна мережа.

У відповідь на вимоги сучасного глобалізованого світу, який ставить Україну перед вибором прийняти нові правила гри або безнадійно відстати від цивілізаційного авангарду, наша держава апробує форми навчання, що покликані забезпечити безперервний розвиток особистості, а відповідно — суспільства загалом. Дистанційна освіта дає змогу вдало поєднати різні форми зайнятості сучасної людини, оскільки вона відповідно використовує зміни в розумінні простору та часу, що надано розвитком нових технологій.

Дистанційна форма навчання має широку базу потенційних клієнтів. Наявність таких цільових груп підтверджується звичайним соціологічним опитуванням.

Оскільки є попит, неминуче зростатиме пропозиція. Ті неузгодженості, що сьогодні ще існують в українському правовому полі, складнощі, пов'язані з використанням новітньої комп'ютерної техніки, будуть поступово усуватися. Україна в даній галузі успішно може використовувати надбання постіндустріальних країн Європи та Америки і адаптовано переносити їх досвід на вітчизняний ґрунт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про концепцію національної програми інформатизації» // Відомості Верховної Ради.— 1998.- № 27-28.- С 182.

2. Кузьмин С.И., Артемова СВ., Злобин Э.В., Будкова Е.В. Развитие и функционирование системы открыто го образования // Информатика и образование.— 2001.— №4.-С. 19-21.

3. Кухаренко В.М., Рибалко О.В., Сиротенко Н.Г. Дистанційне навчання: умови застосування: дистанційний курс: Навч. посібник,— 3-тє вид. / За ред. В.М. Кухаренка. - Харків: НТУ «ХШ», Торсінг, 2002.- 320 с
4. Мокковцев НА. Технологические проблемы организации дистанционного обучения // Открытое образование.- 2001.- № 6,- С. 50-53.
5. Олійник В.В. Організаційно-педагогічні основи дистанційної освіти і навчання: Організаційно-педагогічне дослідження. - К.: ЦППО, 2001.-36 с
6. Олійник В.В. Дистанційна освіта за кордоном та в Україні: Стислий аналітичний огляд.— К.: ЦППО, 2001. - 48 с.
7. Олійник В.В. Організація дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті: Організаційно-педагогічне дослідження.— К.: ЦППО, 2001.— 52 с.
8. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учеб. пособие.— М., 1998.— 256 с.
9. В роботі використано матеріали з WEB-сайтів: www.semi.com.ua, www.udl.org.ua, www.distance-learning.com.ua, westukr.itgo.com, vdll.kture.kharkov.ua, dl.sumdu.edu.ua, www.vnet.dn.ua, www.univer.lutsk.ua, www.users.kharkiv.com, www.kimi.kiev.ua, www.e-learning.com.ua, db.informika.ru, www.chr.ru, www.uni.hl.ru, www.akula.spb.ru, www.lessons.ru, escs.narod.ru, utc.uni-dubna.ru, www.norcom.ru, il.mitme.ru, www.de.isu.ru, www.college.ru, www.stavropol.net, www.hi-edu.ru, www.mesi.ru, www.iape.ru, www.nsu.ru, des.tstu.ru, www.free-edu.ru, www.kazsu.kz, www.artimage.ru, www.bmstu.ru